

LES POLÍTIQUES LOCALS DE CULTURA DELS MUNICIPIS DE LA PROVÍNCIA DE BARCELONA

Resum executiu

**Diputació
Barcelona**

**Centre d'Estudis i Recursos Culturals
Àrea de Cultura de la Diputació de Barcelona
Octubre de 2009**

Introducció

El present estudi neix amb la vocació de radiografiar l'estat de les polítiques culturals municipals i la seva concreció al territori: analitza el conjunt de les accions desenvolupades als municipis en matèria de cultura, tant aquelles impulsades directament des dels ajuntaments o els seus organismes autònoms, com les que sorgeixen de la ciutadania, a través d'entitats, empreses o altres agents locals, sempre que hi hagi una mínima participació de l'administració local.

L'estudi posa especial èmfasi en la dotació de recursos d'aquestes polítiques, els pressupostos de cultura, donat que considerem fonamental conèixer de quins mitjans disposen tots els actors locals de la cultura a nivell d'infraestructures i personal, però també econòmic. Cal remarcar que l'anàlisi dels pressupostos es va fer amb les xifres de 2008, abans que la crisi reduís dràsticament els recursos destinats pels ajuntaments a cultura.

S'ha treballat amb dos nivells d'informació:

a) **Una mostra de 10 municipis**, on es va realitzar un treball en profunditat, complementant la informació de què disposava l'Àrea de Cultura amb treball de camp (entrevista amb els responsables de cultura).

b) **La resta d'ajuntaments on ha intervingut el CERC**, a través de plans d'acció cultural o plans d'equipaments culturals. En tots aquests es va treballar amb la informació disponible al CERC i a d'altres serveis de l'Àrea de Cultura (ODA, OPC, Servei de Biblioteques).

Així doncs, s'ha comptat amb informació d'un total de 47 municipis de la província. Tot i que la mostra és prou important en termes relatius –47 municipis dels 311 que té la província– també és cert que, segons criteris estadístics, el seu grau de fiabilitat és relativament baix. És per això que les conclusions que se'n puguin extreure han de ser considerades a nivell orientatiu o de tendència.

1. Organigrama. Gestió pública de la cultura

- No hi ha un model d'organigrama comú a totes les àrees de cultura, però sí que podem trobar quatre sectors que hi pertanyen en tots els casos analitzats:
 - Patrimoni cultural
 - Arts visuals i audiovisuals
 - Arts escèniques
 - Lectura Pública
- Hi ha un altre grup de sectors que sovint estan adscrits a l'àrea de cultura, però no sempre: cicle festiu, cultura popular i tradicional, desenvolupament cultural local i foment de la creació.

- El departament de cultura sovint col·labora amb les àrees d'educació, mitjans de comunicació i joventut.

2. Esforç municipal en cultura

En termes globals, els ajuntaments analitzats dediquen un 4,59% del seu pressupost a la cultura.

- Els municipis de menys de 5.000 habitants són els que dediquen un percentatge més baix a la cultura respecte al total del pressupost (3,9%) però en canvi la seva inversió per habitant és una de les més elevades (64,81 €).
- Els municipis d'entre 5.000 i 20.000 habitants són els que dediquen un percentatge més elevat del seu pressupost a la cultura (6,5%) i a més la seva inversió per habitant també és la més important (66,98%).
- Els municipis de 20.000 a 50.000 habitants destinen una mitjana del 4,5% del pressupost a cultura, amb una despesa per habitant de 50,87 €, una mica per sota de la mitjana.
- Els municipis de més de 50.000 habitants dediquen un 4,4% del seu pressupost a la cultura, que traduït en despesa per habitant són 43,11€ anuals, la xifra més baixa en termes relatius.

Taula 1. Esforç municipal en cultura per trams de població

	% del pressupost dedicat a cultura	Inversió en cultura per habitant (€/hab.)
< 5.000	3,9%	64,81
5.000 – 20.000	6,5%	66,98
20.000 – 50.000	4,5%	50,87
> 50.000	4,4%	43,11
Total municipis	4,6%	47,04

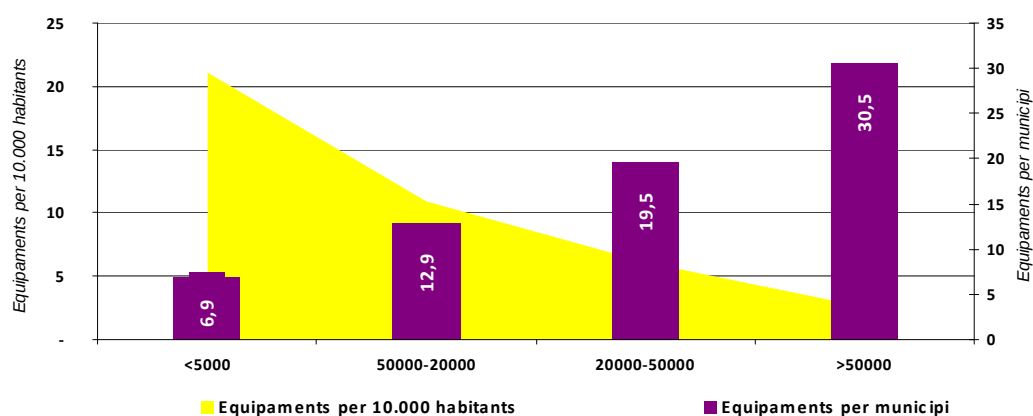
Font: Servei d'Informació Econòmica Municipal de la Diputació de Barcelona (SIEM)

- Per capítols, la part més important de la despesa –més d'un 40%– es dedica a les despeses corrents de béns i serveis, que en canvi només suposa un 27,4% de mitjana en els pressupostos globals dels ajuntaments analitzats.
- Les transferències corrents corresponen majoritàriament a subvencions a entitats i altres agents locals de cultura i s'hi dedica més d'un 10% del pressupost.
- Les inversions reals reflecteixen fonamentalment els recursos que es destinen a la construcció o renovació d'equipaments; representen prop d'un 20% de la despesa dels municipis en cultura.
- La despesa dedicada a les remuneracions al personal en aquests municipis és del 25'8%, front al 20% del conjunt d'Espanya.

3. Programació cultural

- La programació cultural representa, juntament amb els equipaments que l'acullen, l'eix central de les polítiques culturals dels municipis.
- Aquesta es centra majoritàriament en els àmbits tradicionals de la cultura: arts visuals i audiovisuals, lectura pública, arts escèniques i patrimoni, a més de les festes, la cultura tradicional i popular, i les activitats de proximitat.
- Tots els municipis compten com a mínim amb un equipament de proximitat. Destaca la gran quantitat d'equipaments escènics (una mitjana de 3 per municipi), així com el volum de programació en arts escèniques (un 19,9% del total).
- Trobem ajuntaments on el plantejament global de la programació s'estructura al voltant dels equipaments. En sentit oposat, hi ha ajuntaments que justifiquen una relativa "inacció" pel fet de no disposar d'una xarxa d'equipaments adequada. També trobem ajuntaments on la política cultural s'estructura al voltant d'un sol equipament o una actuació concreta ("equipament estrella").

Gràfic 5. Dotació d'equipaments culturals per deu mil habitants i per municipi. Trams de població

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Programa d'Assessoraments del CERC i de la Gerència de Serveis de Biblioteques de l'Àrea de Cultura de Diputació de Barcelona

- En la majoria de municipis, però, s'opta per definir unes línies d'actuació que inclouen els equipaments i les activitats associades.
- La programació no vinculada a equipaments representa un 44% del total per al conjunt dels municipis, i en els municipis petits arriba al 54%.

- Per àmbits, destaquen, de major a menor volum: arts escèniques, lectura i literatura, arts visuals, cicle festiu i cultura popular i tradicional, patrimoni, música, i activitats que comprenen diversos àmbits.
- El model de gestió predominant per a la programació cultural és la gestió directa, ja sigui des de l'ajuntament o a través d'un organisme autònom.
- En els casos de gestió mixta o externalitzada, la majoria de vegades es confia en entitats locals.
- Hi ha ajuntaments que opten per un únic model de gestió en el conjunt de les seves activitats, però en la majoria de casos conviuen diversos models.

4. Desenvolupament cultural local

- El desenvolupament cultural local s'identifica especialment amb les polítiques de base o de proximitat. Aquestes, sovint estan associades als centres culturals de proximitat o polivalents.
- Els serveis que s'ofereixen des dels Centres Culturals Polivalents són diversos: als municipis menors de 50.000 habitants es compta amb espais i recursos, a més de serveis de formació i tallerisme. Als municipis més grans, sovint acullen també serveis d'atenció ciutadana, a banda de constituir-se com a centres més especialitzats.
- També hi ha municipis que opten per donar una orientació transversal a les polítiques de proximitat o de desenvolupament cultural local, de manera que no tenen equipaments específics.
- Els òrgans de participació juguen un paper clau en el context d'aquestes polítiques. En trobem en 27 dels 47 municipis seleccionats (57,4%). Es tracta de consells de cultura, comissions de festes, comissions específiques, coordinadores d'entitats, etc.
- Els municipis més petits sovint opten per mantenir una xarxa de relacions informals amb els seus ciutadans, més que no pas la creació d'òrgans de participació, combinades la creació de comissions per a actuacions concretes. En canvi, cada vegada més, municipis mitjans i grans es relacionen amb ciutadans i entitats a través d'òrgans constituïts formalment, com els Consells de Cultura.
- El tipus de gestió predominant en l'àmbit de Desenvolupament Cultural Local és la gestió directa per part del mateix Ajuntament. Malgrat això, en els municipis més petits de 5.000 habitants, hi ha una tendència més evident a la participació d'entitats o empreses locals que col·laboren amb l'Administració Pública.

5. Suport a la creació

- Les accions d'impuls de la creació artística a escala local són impulsades per agents públics i privats a través d'un recolzament que promou diversos àmbits culturals (arts visuals, teatre, dansa, etc.), des de diferents vessants (formació i/o investigació, creació, producció, distribució i difusió).
- La major part d'actuacions s'impulsen des de l'ajuntament o bé en col·laboració entre l'ajuntament i agents locals.
- Pel que fa al tipus de accions de suport a la creació, trobem que un 41,29% es refereix a convocatòries de premis i beques, un 38,80% correspon a formació (Escoles d'Art i de Música) i que el 20% restant es relaciona amb projectes específics de creació.
- Si ens fixem en els àmbits als quals es dona suport observem que les arts visuals són les més afavorides, amb un 36,40% del total d'actuacions, seguides de la música, amb gairebé un 30% de suport, i, de forma més minoritària, la lectura i les arts escèniques.

6. Planificació estratègica, comunicació i cooperació intermunicipal

- Van ser pocs els ajuntaments que, durant les entrevistes, van mostrar una tendència a sistematitzar la planificació, l'execució i l'avaluació de les polítiques de cultura.
- Encara més, l'avaluació de les actuacions culturals és la gran assignatura pendent. Això no obstant, alguns dels municipis estudiats comencen a veure la importància i la necessitat de l'avaluació per a complementar i completar els processos de planificació estratègica de la cultura.
- Pel que fa a les polítiques de comunicació, trobem que estan immerses en un moment de trànsit del format paper al format electrònic, front al qual la major part de municipis estan plantejant estratègies de comunicació mixtes.
- En general, les qüestions relatives a la comunicació són més aviat poc treballades des de les àrees de cultura.
- Respecte a la cooperació intermunicipal, es percep un tractament diferenciat en funció de la grandària del municipi, però, en termes generals, aquests projectes no es contempen com una opció prioritària dins de les polítiques culturals municipals.

Treball realitzat per l'equip d'estudis del CERC

Treball de camp i redacció: Marisol Barrientos i Marga Julià
Col·laboració: Ana Burgos

Centre d'Estudis i Recursos Culturals, Àrea de Cultura de la Diputació de Barcelona.